

УДК 657:005.921

Погрібна О. П.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та державного фінансового контролю Криворізького економічного інституту*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЯК ВАГОМОЇ СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

У статті уточнено значення державного фінансового контролю для забезпечення належного управління державними фінансами, оскільки в сучасних умовах вже недостатньо лише дотримуватися норм чинного законодавства, а необхідно досягати найбільш економічності, ефективності та результативності в цій сфері.

Ключові слова: державні фінанси, державний сектор, державний фінансовий контроль, державний фінансовий аудит.

В статье уточнено значение государственного финансового контроля для обеспечения надлежащего управления государственными финансами, так как в современных условиях недостаточно уже лишь придерживаться норм действующего законодательства, а необходимо достигать наиболее экономности, эффективности и результативности в данной сфере.

Ключевые слова: государственные финансы, государственный сектор, государственный финансовый контроль, государственный финансовый аудит.

In the article the value of state financial control is specified for providing of the proper state financial management, so as in modern terms not enough already only to adhere to the norms of current legislation, and it is necessary to achieve an economy most, efficiency and effectiveness in this sphere.

Keywords: state finances, state sector, state financial control, state financial audit.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань у сучасних умовах господарювання є надійне управління та контроль за державними фінансами. Тому економічні реформи в Україні і визначили необхідність удосконалення системи державного контролю як вагової складової фінансової системи країни, враховуючи аспекти економічності, ефективності та результативності діяльності бюджетних установ та організацій.

Економічність полягає в тому, що будь-які операції не повинні спричиняти зайвих витрат.

Ефективність пов'язана з досягненням визначеної кількості та якості очікуваних результатів при витрачанні мінімуму ресурсів або при витратах заздалегідь визначеної фіксованої кількості та якості ресурсів досягається максимальний результат.

Результативність – це досягнення визначеної мети діяльності організації та виконання поставлених завдань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням теоретико-методологічних і практичних аспектів у сфері державного фінансового контролю приділяли увагу такі вітчизняні вчені: Ф. Ф. Бутинець, В. П. Бондар, І. К. Дрозд, Н. І. Петренко, В. О. Шевчук та інші [2, 3] та практики: В. Лещенко, О. Кривда, І. Стефанюк, М. Тимохін та інші [4; 5].

Мета і завдання дослідження. Мета статті полягає в уточненні системи державного фінансового контролю в сучасних умовах господарювання.

Для реалізації мети дослідження були визначені такі завдання:

- з'ясування та систематизація проблемних аспектів діючої системи державного фінансового контролю;
- уточнення системи зовнішнього та внутрішнього державного контролю;
- з'ясування особливостей зовнішнього контролю великих державних підприємств.

З метою розв'язання поставлених завдань використано методи: узагальнення та систематизації, порівняння та інші.

Виклад основного матеріалу. Результати контрольних заходів, що проводяться органами державного контролю, свідчать про постійне зростання кількості порушень у сфері державних фінансів.

Причинами такої ситуації є, з одного боку, проведення інспектування через значний проміжок часу після прийняття управлінського рішення, а з іншого – здійснення операцій з державними фінансами ускладнює усунення фінансових порушень та їх наслідків.

Отже, подальше удосконалення системи державного фінансового контролю зумовлене: надзвичайно низьким рівнем фінансової дисципліни в бюджетній сфері та в державному секторі економіки, відсутністю системного внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в органах державної сфери.

Так, з позицій необґрунтованого витрачання державних ресурсів у результаті неефективних управлінських рішень, в першу чергу, необхідно організувати чітку та системну роботу щодо встановлення причин допущення фінансових порушень та вжиття заходів для запобігання непрозорим процедурам використання державних ресурсів.

По друге, чинні законодавчі акти дають можливість уникати відповідальності за вчинені фінансові порушення, тобто принцип невід-

воротності покарання не забезпечується. Це пояснюється відсутністю цілісної нормативної бази, яка б регулювала функціонування системи державного фінансового контролю. Так, на практиці регламенти і процедури державного фінансового контролю є слабкими, недієвими, неформалізованими і несистематизованими.

Одним із напрямів вирішення зазначених проблем було ухвалення нової редакції ст. 26 Бюджетного кодексу України [1], яка в певному сенсі є важливим інструментом у сфері управління державними фінансами і зазначає таке:

- контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками;

- контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням від імені Верховної Ради України здійснюється Рахунковою палатою. Діяльність центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у сфері такого контролю, спрямовується, координується та контролюється Кабінетом Міністрів України;

- розпорядники бюджетних коштів в особі їх керівників організують внутрішній контроль і внутрішній аудит та несуть відповідальність за їх стан у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах.

Внутрішнім контролем є комплекс заходів, що застосовується керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ.

Внутрішнім аудитом є діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на удосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та не результативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю.

Також слід наголосити, що сучасна редакція статті 26 Бюджетного кодексу України [1] чітко визначає обов’язковість запровадження в органах державного сектору базових компонентів європейської моделі державного внутрішнього фінансового контролю – внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту. Відтак персональну відповідальність за запровадження та ефективне функціонування цих компонентів, як і в попередній редакції, покладено на керівників усіх рівнів: від головного розпорядника (міністра, голови органу) до розпорядників нижчого рівня і навіть керівників окремих підрозділів в установі.

Отже, система державного фінансового контролю повинна забезпечити належне управління державними фінансами і розглядатися як сукупність трьох складових: внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та їх гармонізації.

Основним елементом системи управління є внутрішній контроль як функція керівників, відповідальних за діяльність конкретного органу в найбільш економний, ефективний та результативний спосіб.

Внутрішній контроль включає такі складові: середовище контролю, оцінка ризиків, контролююча (управлінська) діяльність, інформаційне забезпечення, моніторинг.

Як свідчить практика, в Україні майже не здійснюється внутрішній аудит, що пов'язано з відсутністю належного правового та методологічного забезпечення функціонування служб внутрішнього аудиту в органах державного сектору.

Внутрішній аудит – це діяльність з надання незалежних та об'єктивних гарантій і консультацій, спрямованих на вдосконалення діяльності організації. Внутрішній аудит допомагає керівникові в досягненні поставленої перед організацією мети, використовуючи систематизований і послідовний підхід до оцінки та підвищення ефективності системи внутрішнього контролю.

Реалізація такої діяльності передбачає створення в кожному органі державного сектору функціонально незалежного підрозділу внутрішнього аудиту, основною метою діяльності якого є забезпечення керівника організації гарантіями адекватності та результативності системи внутрішнього контролю.

Для досягнення цієї мети працівники підрозділу внутрішнього аудиту повинні: розуміти діяльність організації; аналізувати систему внутрішнього контролю; запровадити стратегічне, річне та періодичне планування аудиту; виявляти та оцінювати наявні контрольні заходи у найбільш економний та ефективний спосіб; відображати в аудиторських звітах знахідки, висновки та, якщо можливо, рекомендації з удосконалення; відображати судження (думку) про надійність заходів контролю для загальної системи, функції локальної системи/підсистеми, що досліджується; забезпечувати гарантії, які ґрунтуватимуться на оцінці системи внутрішнього контролю в організації в цілому.

Також заслуговує на увагу пропозиція міжнародних експертів щодо необхідності при реформуванні системи державного фінансового контролю мобілізації зусиль усіх його учасників, зокрема одного з головних учасників – Центрального підрозділу гармонізації, оскільки є генератором ідей, ідеологом реформ [4].

Особливого значення набуває організація зовнішнього контролю на великих підприємствах державного сектору, оскільки до його особливостей належить те, що:

– під час планування та організації контрольних заходів на великих державних підприємствах необхідно мати на увазі, що обсяг грошових потоків, які доводиться перевірити, не поступається бюджету великого міста, а сфери їх використання так чи інакше пов'язані з більшістю сторін суспільного життя. Тому для проведення якісного контрольного заходу на такому підприємстві необхідна група фахівців, які досконало володіють методами контролю в усіх сферах;

– важливим елементом контрольного заходу є визначення ризикових операцій. Так, ретельний аналіз фінансової звітності та фінансових планів підприємства дозволяє визначити низку ризикових операцій;

– ефективність контролю на великих підприємствах неможлива без співпраці з правоохоронними органами, особливо з Службою безпеки України, бо, як відомо, стратегічне підприємство перебуває під пильною увагою саме цього органу;

– операційний аудит має свої переваги, оскільки спрацьовує на попередження порушень. Але перевірити достовірність здійснення окремих господарських операцій можна виключно ревізійними діями.

Висновки. Отже, для уточнення системи державного фінансового контролю в Україні через економічну нестабільність інспектування необхідно:

– зберегти та поступово модернізувати відповідно до змін середовища контролю і реформування системи державного фінансового контролю;

– оновити та розробити нормативно-правові основи з питань внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та внутрішньої контрольно-ревізійної роботи з урахуванням пропозицій та порад, які надаються міжнародними експертами.

Для практичного створення служб внутрішнього аудиту в органах державного сектору доцільно розробити та запровадити належне нормативно-правове та організаційне забезпечення.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р. № 2542-III / <http://zakon.gada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>.

2. Бутинець Ф. Ф. Контроль і ревізія / Ф. Ф. Бутинець, В. П. Бондар, Н. Г. Виговська, Н. І. Петренко. – Житомир: ПП "Рута", 2006. – 560 с.

3. Дрозд І. К. Державний фінансовий контроль / І. К. Дрозд, В. О. Шевчук. – К. : ТОВ "Імекс – ЛТД", 2007. – 304 с.

4. Кривда О. Аспекти контролю державних підприємств / О. Кривда // Фінансовий контроль. – 2010. – № 5. – С. 17-23.

5. Тимохін М. Роль європейських ідей у реформуванні державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / М. Тимохін, В. Лещенко // Фінансовий контроль. – 2010. – № 3. – С. 3-6.